

Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы
«8D02195 – Өнертану» білім беру бейіні бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған
Карабалаева Балнур Рахымбаевнаның «Қазақ кескіндемешілері
шығармашылығындағы ұлттық бірегейлік пен мифологиялық сана
(1980-2025жж.)» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына берілген

РЕСМИ РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшем шарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірінсызу)	Ресми рецензенттің ұстанымынанегіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	«Түрлі көзқарас, біртұтас ұлт» деген идеясы Қазақстанның мемлекеттік бағдарламалары мен стратегиялық құжаттарында бірнеше бағыттармен байланыстырылады. 2020-2025 жылдарға арналған Қазақстан республикасының Мемлекеттік мәдени саясатын жүзеге асыру жөніндегі бағдарламасы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 16 қаңтардағы № 914 қаулысы)
2	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін <u>қосады</u> /қоспайды, ал оның маңыздылығы <u>ашылған</u> /ашылмаған.	Қазақ кескіндемешілері шығармашылығындағы ұлттық бірегейлік пен мифологиялық сана (1980-2025жж.) тақырыбындағы ғылыми зерттеулер қазақ өнертану саласында тереңінен қарастырылмаған, сол себептіде ғылыми маңыздылығы өте айқын.
3	Өзіжазупринципі	Өзіжазудеңгейі: 1) <u>жоғары</u> ; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Жұмыс академиялық адалдық және автордың ғылыми дербестігі принциптеріне негізделген, бұл ресми плагиатқа қарсы есеппен расталады.
4	Ішкібірлікпринципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) <u>негізделген</u> ; 2) <u>ішінара негізделген</u> ;	Қазақстанның қазіргі даму контекстімен анықталады, мұнда елдің мәдени бағдарламаларында ұлттық

	3) негізделмеген.	идеология концептін іздестіруде патриоттық көзқарасты қалыптастыру, колониялық кезеңнен жоғалтқан шынайы құндылықтарды қалпына келтіру, бар және қайта ашылатын мұраны қайта ойлау айқын көрінеді. Біздің қазіргі проблеманы түсінуіміз өнер мәдениетіміздің бүгінгі жай-күйімен байланысты. Жаңа тарихи реконструкцияда және жүйе құраушы ұстаным заманауи суретшілердің шығармашылығындағы мифологиялық конструкциялар болды. Осы контексте қазіргі заманның шеберлері көбінесе өткен тәжірибені және қазіргі сәттің жаңа нарративтерін өз санасында трансформациялайды.
	4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	Диссертацияның мазмұны қойылған тақырыпты жүйелі және жан-жақты аша отырып, шешу бағыттарын айқындайды және зерттеуде қозғалған барлық сұрақтарға кешенді жауап береді.
	1) айқындайды;	
	2) ішінара айқындайды;	
	3) айқындамайды.	
	4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	Зерттеудің мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбымен толығымен сәйкес келеді, бұл ғылыми аппарат құрылымында және жұмыстың негізгі бөлімдерінің мазмұнында олардың көрініс табуымен расталады.
	1) сәйкес келеді;	
	2) ішінара сәйкес келеді;	
	3) сәйкес келмейді.	
	4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертацияның барлық бөлімдері мен тұжырымдары логикалық тұрғыдан өзара байланысқан. Бұл мифологиялық ойлау кеңістігін заманауи кезеңдегі трансформациялану ерекшеліктерін алға ұсынудағы ғылыми тұжырымдарымен нақтыланады.
	1) толық байланысқан;	
	2) ішінара байланысқан;	
	3) байланыс жоқ.	
	4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Автор ұсынған жаңа шешімдер, принциптер мен әдістер негізделген және бұрыннан белгілі тәсілдермен

		1) сыни талдау бар;	салыстырылған. Дәстүрлі ғылыми талдаумен қатар, жұмыста қойылған мәселеге автордың көзқарасы ұсынылған, бұл оның дербес зерттеу позициясын көрсетеді.
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдауөзпікірінеесемес, басқаавторлардыңсілтемелеріненегізделген;	
		4) талдаужок.	
5	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелермен ережелер жаңа ма?	Диссертациялық зерттеудің қорытындылары ғылыми жаңашылдығымен ерекшеленеді және алынған негізделген нәтижелермен сенімді түрде расталады.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертациялық зерттеудің нәтижелері ғылыми жаңашылдығымен ерекшеленеді және алынған негізделген нәтижелермен сенімді түрде расталады.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңама?	
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
6	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолитативресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Барлық негізгі зерттеулер сенімді ғылыми дәлелдерге негізделеді, олар жеткілікті негізділікке ие және өнер мен гуманитарлық ғылымдар саласындағы дайындық бағыттарына толықтай сәйкес келеді.
7	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:	7.5. иә мақала дәлелденген. Қорғауға шығарылған негізгі ережелерде 7.1. Дәленденді, 7.2. Тривалдыма - жоқ, 7.3. Жаңама - ия, 7.4. Қолдану деңгейі - кең деген жауаптарға төмендегі ережелерді ұсына алған. Олар төмендегідей тұжырымдалған. 1. XX ғасырдың соңы XXI ғасырдың басталатын өнері «миф туралы рефлексия» дәуіріне жатады, себебі қазіргі қазақ жастары көшпелі өмірмен толық үзіліс жасаған, өз халқының тарихындағы көптеген беттермен таныс емес.
		7.1 Ереже дәлелденді ме?	
		1) дәлелденді;	
		2) шамамен дәлелденді;	
		3) шамамен дәлелденбеді;	
		4) дәлелденбеді;	
		5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
		7.2 Тривалдыма?	
		1) ия;	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің тривалды екенін тексеру мүмкін емес.	
		7.3 Жаңама?	
		1) ия;	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің	

	жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.	Рефлексияның негізі ретінде сананың генетикалық кодтары, мәдени бейсаналық түрде автордың қалауынан тыс шығармашылықта көрініс табатындығы анықталған.
	7.4 Қолдану деңгейі:	2. Зерттеу барысында кескіндемешілер
	1) тар;	шығармашылығындағы
	2) орташа;	мифологиялық ойлаудың
	3) кең	кезеңдік және ұлттық
	4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.	сипаттары белгіленді. Әр кезеңде мифологиялық көріністер әлеуметтік, мәдени контекстпен ажырамас байланыста екендігі алға тартылған.
	7.5 Мақалада дәлелденген бе?	3. 1980-2025 жж. қазақ бейнелеу өнеріндегі мифологиялық сананың қарастырылу парадигмалары зерттелді. Қазақ кескіндемешілер шығармашылығындағы Қазақ кескіндемешілері туындыларындағы мифологиялық ойдың көріністері образдық, символдық негізде шешіліп, олардың архетиптік жіктік көріністерде анықталды. (Ұмай, Көк бөрі, Тәңірі, Рух, Балбал, Қорқыт т.б.) Сонымен қатар қазақ кескіндеме өнеріндегі мифологиялық сюжеттердің жеткізілу формасы мен кезеңдік түрленуі айқындалып, классификациясы көрсетілген.
	1) ия;	4. Қазақ кескіндемешілері шығармашылығындағы мифологиялық сана көріністерінің жеткізілуінде фольклорлы мифологиялық образдар (Жезтырнақ, Албасты, Үббе, Жалмауыз кемпір, Қорқыт т.б. (С. Смагулов, Жаннет А. т.б.), тарихи жанрдың мифологизациялануы (архетиптендіру, мемлекеттік тапсырыстар бойынша жасалған тарихи жанрдағы
	2) жоқ	
	3) бұл тұжырымдама қаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	

			туындылар (Жамхан А. Карымсақов т.б.)) көрініс табатындығы талдауға алынған. 5. Сонымен қатар, заманауи суретшілерде қоғам мен саясатқа сын көзбен қарау; ұлттық бірегейлікті көрсету, саяси сыни көзқарастарды жаңаша формада жеткізу айрықша көрініс тапқан. Қазіргі мәдениетте миф өткенді тану мен түсіндірудің әмбебап кодына айналып, ол ұлттың тарихи, әлеуметтік және менталдық тәжірибесін символдық түрде қайта өңдеуге мүмкіндік береді. 6. Қазіргі қазақ бейнелеу өнерінде муралдар сұр және біртүстес ортаға қарсы күресте тиімді құрал ретінде қызмет етеді, қала тұрғындарының назарын аударып, қоғамдық кеңістіктің жандануына ықпал етеді.
8	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі.	8.1 Әдіснаманы тандау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Зерттеудің әдіснамалық базасы кең ауқымды ғылыми дереккөздермен негізделіп, дәлелденген, бұл туралы ғылыми аппараттың сәйкес бөлімінде келтірілген.
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылымизерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Бұл диссертациялық жұмыста алынған нәтижелер келесі әдістерді қолдануға негізделген: мәдени-тарихи анализ, салыстырмалы талдау, семиотикалық талдау, Типологиялық талдау әдісі, Герменевтикалық талдау әдісі, Memory Studies әдісі, Компаративистік талдау әдісі
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Теориялық тұжырымдар, анықталған өзара байланыстар мен заңдылықтар мифологиялық сана мен ұлттық бірегейлік негіздерін, аспектілері мен парадигмаларын қарастыруда кеңінен анықталған

		1) ия;	
		<u>2) жоқ.</u>	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған.	Зерттеудің негізгі қағидалары өзекті ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен бекітілген, бұл диссертацияның теориялық бөлімін тақырыпқа қатысты бастапқы дереккөздерді қолдана отырып талдауда айқын көрінеді
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз.	Диссертациялық зерттеуде пайдаланылған әдебиеттерге шолуы жеткілікті, сонымен қатар қолданылған ғаламтор желілері ашық қолданыста және кітапхана қорларымен жұмыс жасаған.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: <u>1) ия;</u> 2) жоқ.	Диссертация теориялық маңызға ие, себебі қазіргі қазақ кескіндеме өнеріндегі мифологиялық сана көріністерін жүйелеу және жіктеу, сондай-ақ оның мифопоэтикасы мен контекстінде қалыптасатын идеялық-тақырыптық элементтерді талдау мәселелерін шешуге мүмкіндік береді.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: <u>1) ия;</u> 2) жоқ.	Зерттеудің негізгі тұжырымдары мен қорытындыларын жоғары оқу орындарында өнер тарихы, өнер теориясы сияқты арнайы пәндер бойынша дәріс оқуда ғылыми-теориялық және тарихи тұжырымдар жасау үшін кеңінен пайдалануға болады.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңама? <u>1) толығымен жаңа;</u> 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Сонымен қатар қазіргі Қазақстан кескіндеме өнерін зерттейтін мамандар үшін теориялық негізде қосымша ақпарат ұсынады. Бұл зерттеу көрермендердің суретші санасындағы мифологиялық туындыларды терең түсінуі мен көру қабілеттерін дамытуға көмектеседі.
10	Жазу және	Академиялық жазу сапасы:	Жұмыстағы академиялық

	ресімдеу сапасы	1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	деңгейдің жеткілікті жоғары екендігін атап өту керек: барлық қағидалар қазіргі ғылыми тілде, өнертану саласындағы жалпы қабылданған терминология мен арнайы ұғымдарды қолдана отырып ұсынылған.
11	Диссертацияға ескертулер		
12	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Докторанттың зерттеулері жоғары теориялық және практикалық деңгейін көрсетіп, зерттелетін тақырыптың жаңашылдық және өзектілігін көрсетеді. 1 мақаласы нөлдік емес импакт факторы бар Q2 процентилі 62 халықаралық ғылыми басылымда жарияланған. Мақала тақырыбы мен мазмұны диссертацияның 3.2.Қазақстан сәулет кеңістігіндегі заманауи реновация мен неомифологиялық мотивтер бөлімімен байланыстырылған. 1.Balnur Karabalaeva, Bayan Kadirbek, Yuliya Fend, Aiman Assylbekova. (2025). Public Space Renovation: City of Aktau. Project Baikal, 85. Ұлттық ғылыми және жоғары білім сапасын қамтамасыз ету комитеті ұсынған журналдарда жарияланған 4 ғылыми мақаласы қазіргі зерттеудің әртүрлі аспектілерін ашып көрсетеді. 2.Karabalayeva, B.R. (2019). NATIONAL MANIFESTATIONS IN THE WORK OF PROFESSIONAL KAZAKH ARTISTS (1980-2000). Reports of National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 3(3), 94–103. Диссертация тақырыбына сай зерттеулерде қазақ кескіндемешілерінің шығармашылығындағы негізгі

тақырыптары мен олардың қолтаңбаларын, зерттеу аясына сай мифологиялық сананың көтерілу негіздерін қарастыруды осы мақалада алға ұсына алған.

3. Karabalayeva, B.R. (2019). **MYTHOLOGICAL ORIGINS IN THE ART OF KAZAKH PAINTING (ON THE BASIS OF A. SYDYKHANOV'S CREATIVITY)**. News of National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 3(3), 94–103.

Диссертацияның 2.1. бөлімінде «1980-2025 жж. қазақ кескіндемесіндегі мифологиялық бейнелер: белгілердің классификациясы» тақырыбына сай, алғышарттарын қарастыруда А.Сыдыханов шығармашылығындағы символдық, таңбалық мотивтерге талдаулар жүргізілген.

4. Karabalayeva, B.R., Pelshe, S., & Seitakhmetova, N.L. (2020). **MODERNIZATION PROCESSES IN THE MODERN FINE ART**. Bulletin of National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 5(387), 281-287.

3.1 «Заманауи қазақ кескіндемесінің даму контекстіндегі неомифологемалар: негізгі бағыттары» атты диссертацияның бөлімі бойынша заманауи қазақ бейнелеу өнеріндегі негізгі бағыттарды айқындау мен көркемдік ерекшеліктерін талдаудың аспектілері осы мақалада көрініс тапты.

5. Balnur Karabalayeva, Khalima Truspekova, Olga Baturina, Leila Kenzhebayeva, & Zukhra Ydyrys (2024). **Neomythology in the Developing Trends of Modern**

		Kazakh Painting. Evolutionary Studies in Imaginative Culture, 1486–1496. Диссертацияның 3.1 бөлімі «Заманауи қазақ кескіндемесінің даму контекстіндегі неомифологемалар: негізгі бағыттары» деп аталып осы тақырыппен байланыстырылып, оның кейбір талдаулары осы мақалада жарыққа шықты. 6. Balnur R. Karabalaeva. (2020). Classification of mythological and archetypal images in Kazakh art of painting. Opción, 36(91), 1457-1472. ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385 Мақала диссертацияның 2.1 бөлімімен байланысты қарастырылған. Бұл жерде қазақ кескіндемешілері шығармашылығындағы мифологиялық сана мен бірегейлік көріністерінің классификациясы ұсынылған. 7. Ыдырыс, З.А., Ақсақалова, Ж.А., & Қарабалаева, Б.Р. (2024). Жұмақын Қайрамбаевтың бүгінгі қазақ кескіндемесіндегі «IZDERI». Keruen Scientific Journal, 1(82), 318-336 бет. Бұл мақалада қазақ заманауи кескіндемешілері Іздер тобы арқылы қарастырылып, олардың шығармашылықтарындағы рух, тарихи жады, миф айрықша талдауға алынған. Бұл диссертацияның 3.1 бөлімі арқылы көрініс тауып, А.Нұрғожаев, О.Қабөке, Б.Асемқұл шығармашылықтарын қарастыруда сабақтастырылады.
13	Ресми рецензенттің шешімі (осы	«8D02195 – Өнертану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD)

Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		дәрежесін алу құқығын иеленуге лайықты.
--	--	--

**Ресми пікір білдіруші,
өнертану кандидаты,
Қазақ ұлттық қыздар
педагогикалық университеті
«Кәсіптік білім» кафедрасының
бағдарлама көшбасшысы,
қауымдастырылған профессор,
профессор м.а.**

С.М. Крыкбаева
Подпись
Растримын: «Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық
университеті» КөАҚ HR-қызметі
Завфрено: НАО «Казахский национальный женский
педагогический университет» HR служба